

W. BINUS, M. E. W. PILZ, A. STIEFEL. Initialkaries. Präventiv-therapeutische Alternativen eines pathobiologischen Phänomens. 148 pag., 189 afb. Johann Ambrosius Barth, Leipzig 1987. Prijs M 87,—. ISBN 3 335 00009 9.

De auteurs hebben zich met dit boek ten doel gesteld de tandarts inzicht te geven in de moderne ontwikkeling van preventie en therapie van initiële cariës.

Het boek is traditioneel van opzet en behandelt in verschillende hoofdstukken achtereenvolgens: 1. de biologie van tandglazuur, 2. de pathobiologie van geëxposeerde tandoppervlakken en 3. preventie en restauratief-therapeutische alternatieven. Hierbij komen onder meer aan de orde: de etiologie en histologie van cariës en remineralisatie, fluoride-inwerking, pellicel- en plaquevorming, spoor-elementen, fluorose en erosie. Wat betreft cariës wordt verder onderscheid gemaakt tussen fissuur- en tandhals cariës, secundaire cariës en cariës van de gladde vlakken. Van elk wordt de etiologie behandeld, daarnaast worden de preventieve en restauratieve behandelmogelijkheden aangegeven.

In het boek worden de resultaten van wetenschappelijk onderzoek ruimschoots gemeld. De auteurs geven hierbij blijk van een grote deskundigheid. Hoewel het gebied dat door het boek wordt bestreken zeer groot is, is de keuze van geciteerde literatuur zeer goed en up to date. Voor een lezer die is ingevoerd in de materie is het boek daardoor een waardevolle informatiebron. Daarentegen lijkt het voor de in de inleiding beschreven doelgroep niet erg aantrekkelijk van opzet. Diverse onderwerpen worden in de drie hoofdstukken op verschillend niveau en vanuit een andere invalshoek behandeld. Informatie over een bepaald onderwerp is daardoor niet erg toegankelijk, waardoor het boek als naslagwerk ongeschikt is.

Voor in dit onderwerp geïnteresseerde algemeen-practici zijn andere en meer overzichtelijke boeken beschikbaar, die bovendien het voordeel hebben dat ze zijn geschreven in de Engelse taal, waardoor een betere aansluiting met de wetenschappelijke literatuur en de daarin gebruikte nomenclatuur is gewaarborgd.

J. M. ten Cate, Amsterdam.

J. WIRZ, G. GRABER, W. WIDMER. Metallische Verankerungselemente in der restaurativen Zahnmedizin. Theorie und Klinik für Studium und Praxis. 309 pag.,

464 afb. Quintessenz Verlags-GmbH, Berlin, Chicago, London, São Paulo, Tokio 1987. Prijs DM 348,—. ISBN 3 87652 832 1.

De eerste auteur van dit schitterend geïllustreerde boek, Prof. Wirz uit Bazel, is vooral bekend geworden door zijn onderzoek naar de corrosieve eigenschappen van de metaallegeringen waaruit de verschillende stiftsystemen zijn opgebouwd. Minder bekend is hij (nog) als uitvinder van een aantal stiftsystemen. Deze corrosiebestendige systemen zijn verder ontwikkeld en gefabriceerd door het Instituut Straumann, waaraan de derde auteur Widmer verbonden is.

Deze toelichting maakt het begrijpelijk dat het verschijnsel corrosie in al haar facetten wordt behandeld. In een lang en goed geschreven hoofdstuk worden de destructieve corrosieve gevolgen van het combineren van wortelstiften van niet-edel metaal met edel metaal, amalgaam en vooral composiet overduidelijk getoond. Verkleuringen van dentine en gingiva, alsmede resorpties en wortelfracturen zijn de belangrijkste gevolgen van corrosie.

Eveneens begrijpelijk, maar niet acceptabel, is het overmatig en kritiekloos propageren van de drie 'Wirz'-systemen, te weten het Parafix-systeem voor parapulpaire verankering, het Endofix-systeem voor stiftverankering in het wortelkanaal bij molaren en premolaren en het Frontopbouwstelsel.

Slechts in het relatief korte hoofdstuk 2, waarin een overzicht wordt gegeven van de verschillende stiftsystemen, komen enkele andere merken summier en onvolledig aan de orde. Een uitzondering hierop zijn de stiftsystemen van Cendres et Metaux, die wel uitvoerig worden getoond.

Uit de overzichten op de bladzijden 22 en 32 blijkt dat de cilindrische, geschroefde stiften (o.a. de 'Wirz'-systemen) meer retentie bieden dan de cilindrische, niet-geschroefde stiften en veel meer retentie dan de conische, niet-geschroefde systemen.

Weinig aandacht wordt echter geschonken aan de nadelen van de geschroefde systemen ten opzichte van de gladde conische en cilindrische stiften. Zo wordt er nauwelijks ingegaan op de spanning in het worteldentine die optreedt tijdens het tappen van de schroefdraad en het inbrengen van de stift, alsmede op de mogelijke gevolgen daarvan op langere termijn. Andere punten van kritiek zijn het ontbreken van een hoofdstuk over de indicatie van stiftopbouwen en de geringe aandacht die aan de gegoten stiftopbouw wordt geschonken.

Dit alles maakt dat het boek ongeschikt is als hulpmiddel bij het maken van een keuze tussen de vele in Nederland verkrijgbare stiftsystemen. Slechts voor diegenen die al besloten hebben de 'Wirz'-systemen aan te schaffen geeft het boek een voortreffelijke handleiding bij het gebruik ervan. In dat licht gezien is een prijs van DM 348,— wel wat veel van het goede.

J. M. Genet, Herwijnen

C. E. BARR, M. Z. MARDER. AIDS. A guide for dental practice. 128 pag., 107 afb. Quintessence Publishing Co., Inc., Chicago, London, Berlin, São Paulo, Tokyo, Hong Kong 1987. Prijs \$ 34,—. ISBN 0 86715 133 1.

Hoewel er reeds diverse boeken en publicaties over de betekenis van AIDS voor de tandartspraktijk zijn verschenen, is dit boekje toch een duidelijke aanwinst. Na inleidende hoofdstukken over de epidemiologie en immunologie wordt ruime aandacht besteed aan de orale manifestaties van besmetting met het inmiddels beruchte humane immunodeficiëntievirus (HIV). Bijzonder nuttig is het weliswaar beknopte, maar relevante hoofdstuk over de te nemen maatregelen wanneer een besmette of van besmetting verdachte patiënt tandheelkundig moet worden behandeld. Het afsluitende hoofdstuk over ethische, sociale en juridische verantwoordelijkheden van de tandarts is eveneens de moeite van het lezen waard.

Ondergetekende sluit zich gaarne aan bij de uitspraak van de auteurs, dat tandheelkundige verzorging niet een privilege mag zijn van gezonde mensen, maar dat iedere tandarts bereid en in staat moet zijn — mits de nodige hygiëne wordt betracht — besmette patiënten en patiënten met AIDS in zijn of haar praktijk te behandelen.

I. van der Waal, Amsterdam

R. A. CAWSON, J. W. EVESON. Oral pathology and diagnosis. Colour atlas with integrated text. 292 pag., 812 afb. William Heinemann Medical Books, London 1987. Prijs \$ 75,—. ISBN 0 433 00000 7.

De perfectie waarmee dit boek is uitgevoerd, is nauwelijks onder woorden te brengen. De indeling van de hoofdstukken is overzichtelijk en de besproken onderwerpen bestrijken eigenlijk het gehele gebied van de pathologie van de mond. De kleurenafbeeldingen zijn van een zeldza-

me kwaliteit. Voor de minder ervaren lezer zijn naast vrijwel alle histologische afbeeldingen schematische tekeningen geplaatst met een bijzonder instructieve toelichting. Vooral voor degenen die nog tijdens hun opleiding een microscopie-practicum in de algemene en speciële pathologie hebben gehad en misschien niet altijd hebben begrepen wat er in de histologische preparaten was te zien, is deze wijze van presentatie een verademing.

Hoewel er vooral de laatste jaren veel leerboeken en atlanten op het gebied van de orale pathologie zijn verschenen, verdient dit boek alle aandacht. Het is sterk op de klinische aspecten van gebit, kaak en omgevende structuren gericht en geeft gelijktijdig op aantrekkelijke wijze, in woord en beeld, informatie over basale aspecten van de histopathologie. Voor de kaakchirurgen is de aanschaf van dit boek een noodzaak, voor de tandarts-algemeenpracticus kan het sterk worden aanbevolen.

I. van der Waal, Amsterdam

I. JANSON. Bionator-Modifikationen in der kiefer-orthopädischen Therapie. 94 pag., 109 afb. Carl Hanser Verlag, München, Wien 1987. ISBN 3 446 14956 2.

De bionator is een functioneel orthodontisch apparaat dat in de jaren vijftig door Balters is ontwikkeld. Het apparaat kan worden beschouwd als een geskeletteerde activator, die door het gereduceerde kunsttharsgedeelte in het algemeen beter door de patiënt verdragen wordt. Het gegeven dat momenteel in veel orthodontische studieboeken en vaktijdschriften ruime aandacht aan dit apparaat wordt geschonken, geeft aan dat er nog steeds veel interesse voor de bionator bestaat. Een boekje over de bionator en zijn varianten zou derhalve zeker in een behoefte kunnen voorzien.

De inhoud van dit boekje heeft voornamelijk betrekking op de bionator-variant volgens Ascher. De auteur, Prof. Ingrid Janson uit München, geeft in de eerste hoofdstukken een summier overzicht van de ontwikkeling van de bionator tegen de achtergrond van de geschiedenis van de functionele apparatuur. Er wordt ruime aandacht geschonken aan theoretische aspecten, waarmee de werking van functionele apparatuur wordt verklaard. Meer recente experimentele onderzoeken door bij voorbeeld Petrovic en zijn medewerkers, die de werking van de bionator en diverse andere functionele apparaten onderzocht hebben, komen in het werk niet aan bod. Over het werkingsmechanisme van de apparatuur kan de lezer in dit boekje weinig aan de weet komen.

Wel beschrijft de auteur de cefalometri-

sche veranderingen die optreden tijdens een bionator-behandeling bij een eigen onderzoeksgroep van 207 patiënten met een klasse II-malocclusie. Zij maakt hierbij gebruik van de zeer bekende cefalometrische analyse die mede door Prof. Hasund aan de Universiteit van Bergen is ontwikkeld. Aan de hand van haar onderzoeksresultaten worden cefalometrische criteria vermeld, op grond waarvan de patiënten voor een behandeling met een bionator kunnen worden geselecteerd. Tevens wordt het indicatiegebied van een nieuwe, door de auteur geïntroduceerde, bionator-variant met extra-orale tractie aangegeven. In dit verband is het jammer dat de auteur geen informatie verstrekt over de meest geschikte leeftijd, waarop patiënten met deze apparatuur kunnen worden behandeld.

Aangezien slechts 19% van de eerder genoemde onderzoeksgroep uitsluitend met een bionator, zonder enige andere orthodontische hulpmiddelen (zoals headgear en vaste apparatuur), bleek te kunnen worden afbehandeld, merkt de auteur zeer terecht op dat de bionator niet te beschouwen is als een universeel orthodontisch apparaat. Het één bladzijde omvattende hoofdstuk dat de contra-indicaties voor een bionator-behandeling beschrijft, lijkt derhalve wat aan de korte kant.

De laatste hoofdstukken geven aanwijzingen voor het gebruik van de bionator in de praktijk. Het boekje eindigt met een uitgebreid verslag van een behandeling van een patiënt met een bionator. Helaas worden bij deze bespreking ineens twee extra diagnostische hulpmiddelen geïntroduceerd, die verder in de tekst nergens worden verklaard.

In het algemeen kan worden gesteld dat het boekje een te beknopte inleiding geeft om op verantwoorde wijze een bionator toe te passen. Aangezien over de vervaardiging van een bionator met geen woord wordt gerept, is dit werk voor tandtechnici niet interessant. Een (overigens niet onoverkomelijk) ander bezwaar is dat de Duitse terminologie niet aansluit op de in ons land gebruikelijke Anglo-Amerikaanse nomenclatuur. Geïnteresseerden, die zich in de materie willen verdiepen, wordt aangeraden in ieder geval ook andere naslagwerken over dit onderwerp te raadplegen. Tenslotte mag niet onvermeld blijven dat het werk degelijk uitgevoerd en fraai geïllustreerd is.

H. J. Rimmelink, Almelo

S. HORN, J. STUCK. Zahnaufstellung in der Totalprothetik. 2e druk, 240 pag., 342 afb. Quintessenz Verlags-GmbH, Berlin, Chicago, London, São Paulo, Tokio 1987. Prijs DM 280,—. ISBN 3 87652 315 X.

Deze uitgave betreft een tweede onveran-

derde druk van de voor het eerst in 1980 verschenen leidraad voor het opstellen van de kunstelementen in een gebitsprothese. Voor de bespreking van dit helder geschreven en goed verzorgde boek wordt verwezen naar het Ned Tijdschr Tandheelkd 1981; 88: 137.

A. C. M. van de Poel, Winsum

A. ANDRÄ. Leitsymptome in der Kiefer-Gesichts-Chirurgie. 322 pag., 86 afb., 40 tab. Johann Ambrosius Barth, Leipzig 1987. ISBN 3 335 00005 6.

Dit Duitstalige boek biedt de huisarts en tandarts snelle en veel omvattende informatie over ziektebeelden op het terrein van de tandheelkunde, de mondziekten en kaakchirurgie alsook op het terrein van de keel-neus-oorheelkunde. Tevens worden voor de tandarts belangrijke delen van de dermatologie, neurologie en interne geneeskunde behandeld.

Het inleidende hoofdstuk verschaft inzicht over begrippen als ziekte, etiologie, diagnostiek en laboratoriumonderzoek. Deze worden verder uitgewerkt in de latere hoofdstukken.

Het hoofdmotief van het boek wordt gevormd door de belangrijkste symptomen van ziekten en hun differentiële diagnostiek. Het nadeel van een dergelijke aanpak laat zich gemakkelijk raden: een uitputtende opsomming van symptomen, diagnoses en differentiële diagnoses zonder een samenhang. Een dergelijk boek wordt daardoor al snel saai en onleesbaar. Als naslagwerk kan het echter uitstekend functioneren.

Andrä's boek echter vormt hierop een uitzondering omdat, ondanks herhalingen en droge opsommingen van symptomen, zijn boek nimmer saai en ongeïnspireerd is. Mede door het consequent gebruik van bepaalde lay-out-symbolen en verwijzingen naar andere ziektebeelden is het een boeiend en zeer bij de tijds boekwerk geworden.

De auteur beschrijft achtereenvolgens de diagnostiek en differentiële diagnostiek van gezichtsveranderingen, aangezichtspijnen, oogafwijkingen, afwijkingen in het gebied van de slaapstreek en het voorhoofd, pathologie van de wangen en de glandula parotis, afwijkingen van de bovenkaak, van de lippen, het kingebied en de hals. Vervolgens gaat de auteur over tot beschrijving van de afwijkingen van het mondslijmvlies, de processus alveolaris, de gingiva, de mondbodem en de tong.

Het is bijzonder verheugend te constateren dat het boek op een prettige en indringende manier steeds overschakelt van generaliseerde afwijkingen (die dan repercuussies hebben op het beschreven gebied) naar meer lokale afwijkingen. Een dergelijk-

ke aanpak maakt het grotere verband van aangezichtsafwijkingen duidelijk zonder dat de specifieke lokale pathologie van het mondgebied uit het oog wordt verloren.

Kortom, het boek van Prof. A. Andrä kan worden aanbevolen aan allen die werkzaam zijn op het gebied van de tandheelkunde en de mondziekten en kaakchirurgie. Het is een degelijk, up to date boek met uitstekende diagnostiek en differentiatie diagnostiek zonder saai te zijn. Ook de uitvoering van het boek is degelijk, maar helaas zijn de illustraties minder fraai. De bijzonder lage prijs van het boek is hier mogelijk debet aan. Een belemmering kan zijn dat het in de Duitse taal is geschreven. Voor wie deze taal echter machtig is: een aanbevolen boekwerk voor een schappelijke prijs.

J. A. Baart, Amsterdam

I. VAN DER WAAL, W. A. M. VAN DER KWAST. Pathologie van de mondholte. 2e druk, 592 pag. Bohn, Scheltema & Holkema, Utrecht, Antwerpen 1987. Prijs f 97,50. ISBN 90 313 0788 3.

De tweede, herziene druk van het in 1981 voor de eerste maal uitgegeven boek over de pathologie van de mondholte geeft een uitgebreid overzicht van de afwijkingen die zich in en om de mondholte kunnen voordoen. Ook wordt aandacht besteed aan allerlei algemene afwijkingen, zowel systeemziekten als erfelijke en aangeboren afwijkingen, die zich ten dele manifesteren in dit gebied. De herziening heeft een aanzienlijke toename van de omvang van het boek met zich meegebracht; de nieuwe druk telt 170 pagina's méér dan de voorgaande. Deels is dit te verklaren door de bespreking van vele afwijkingen die in de eerste druk buiten beschouwing waren gebleven, óf zelfs geheel onbekend waren, zoals bij voorbeeld AIDS waaraan ruime aandacht is gegeven; deels is de toename in omvang een gevolg van de sterke uitbreiding van het aantal literatuurverwijzingen. Ook is een hoofdstuk toegevoegd waarin een aantal afwijkingen, ingedeeld naar hun meest karakteristieke kenmerk kort wordt besproken, zodat met name de minder ervaren op dit terrein zich snel kan oriënteren aangaande de differentieel-diagnostische mogelijkheden. Een met name voor de patholoog-anatoom geldend voordeel ten opzichte van de vorige druk is de genummerde tabellarische opsomming van de histologische kenmerken van enkele belangrijke afwijkingen, zoals de leukoplakie en de keratocyste. De auteurs zijn in de bespreking van de diverse afwijkingen zeer up to date. Ook de literatuur is tot zeer recente datum bijgewerkt zodat het boek ook zeer bruikbaar is als een ingang tot de relevante literatuur. Vooral tandartsen,

kaakchirurgen, KNO-artsen en patholoog-anatomen zullen met dit boek hun voordeel kunnen doen.

Uiteraard is het boek een 'must' voor de tandheelkundige student: sinds het verschijnen van de vorige druk is dit marktsegment kwantitatief drastisch gereduceerd; de termijn waarbinnen een derde druk nodig zal zijn, zal wellicht langer zijn dan de tijd verlopen tussen eerste en tweede druk.

Enkele kleine aanmerkingen zijn de volgende. Het is jammer dat de in de eerste druk gehanteerde aparte vermeldingen van boeken en proefschriften in de literatuurverwijzingen niet zijn gehandhaafd; vooral voor gebruik door studenten was dit praktisch. Ook is het wat onbegrijpelijk dat bij de bespreking van de maligne lymfomen de verouderde classificatie van Rappaport is gebezigd in plaats van de in ieder geval in Nederland en in vrijwel alle Europese landen gehanteerde Kiel-classificatie.

Overigens doen deze punten niets af aan de waardering voor het boek als geheel.

P. J. Slootweg, Utrecht

NEDERLANDSE VERENIGING VAN TANDARTSEN. Het behandelplan. 80 pag. Samsom Stafleu, Alphen aan den Rijn 1987. ISBN 90 6065 145 6.

Deze fraai uitgegeven syllabus bevat de teksten van de voordrachten gehouden tijdens de Voorjaarsvergadering 1987 van de Nederlandse Vereniging van Tandartsen over het thema: 'Het maken van een verantwoord behandelplan'. De behandelde onderwerpen zijn: 'Hoe noodzakelijk is een anamnese', 'Hoe bepalen wij of mensen een verhoogd risico hebben voor tandheelkundige afwijkingen', 'Rechten en plichten van de patiënt' en 'Kwaliteit van de tandheelkundige zorg'. Centraal staan echter vier gevallen waaraan steeds de behandelplannen van twee collegae met grote deskundigheid op een deelgebied van de tandheelkunde, zijn toegevoegd.

Admiraal schrijft in zijn bijdrage: 'In een boek waar het lijkt alsof de behandelplannen centraal staan is het wellicht verstandig even de voeten aan de grond te zetten en te bedenken dat de therapeutische vrijheid van de tandarts beperkt is. De tandarts is in de keus van zijn behandelmethoden niet vrij. Ten eerste dient hij volgens professionele normen te werken, ten tweede beslist niet hij maar de patiënt. Veel tandartsen achten zich solist, ze zullen zich echter moeten verplaatsen in de samenwerkingsrelatie met de patiënt, samen komen ze een bepaalde behandeling overeen'. Welnu, over de inbreng van de patiënt is in de presentatie van de casus onder het kopje 'Passieve anamnese' wel erg

weinig terug te vinden. De behandelplannen van de deskundigen bevatten hierover al even weinig.

In de inleiding tot de casuïstiek staat: 'Omdat er bij de behandelplanning, door gebrek aan wetenschappelijke bewijzen vooral empirisch te werk wordt gegaan, is het steeds weer een uitdaging om tot een voor patiënt en tandarts bevredigend behandelplan te komen.' Dat het behandelplan primair tot tevredenheid van de patiënt moet zijn lijkt heden ten dage wel evident.

Helaas wordt nergens in de tekst enige wetenschappelijke onderbouwing gegeven waarom en op welke gronden voor de gepresenteerde oplossing is gekozen. Er wordt voorbijgegaan aan wat momenteel hierover in de literatuur bekend is. Dit is met name in een schriftelijke presentatie van gehouden voordrachten een gemiste kans.

A. C. M. van de Poel, Winsum

WORLD HEALTH ORGANIZATION. Alternative systems of oral care delivery. Technical Report Series. No. 750. 58 pag. Geneva 1987. Prijs Sw. fr. 9,—/\$ 5,40. ISBN 92 4 120750 7.

In dit rapport wordt de betekenis van verzorgingssystemen voor de mondgezondheid besproken, met veel nadruk op de preventie, omdat ook in de westerse, geïndustrialiseerde landen nog steeds te veel vanuit een curatief standpunt wordt gewerkt. Dit laatste komt onder andere tot uiting in de honoraria voor preventie.

Tevens wordt een nieuw systeem beschreven voor tandheelkundige zorgverlening, opgezet in Chinag Mai (Thailand). Hierbij wordt gebruik gemaakt van verschillende soorten hulpkrachten. Voorlichters – in eerste instantie gerecruiteerd uit onderwijzend personeel en die op hun beurt weer anderen opleiden – zijn met de gedragswetenschappelijke aspecten van de mondgezondheid belast. Anderen, in tien dagen opgeleid, inspecteren de gebitten van de bevolking. 'Surface care workers', eveneens in tien dagen opgeleid, mogen gebitten reinigen, analgetica voorschrijven en verwijzen naar een centrum, waar vier 'therapists' en een tandarts werkzaam zijn.

A. H. B. Schuurs, Amsterdam